

PRIMERJALNI FRAZEMI Z ZONIMNIMI SESTAVINAMI V SLOVENŠČINI IN RUŠČINI

MIHAELA KOLETNIK, NATALIA KALOH VID

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, mihaela.koletnik@um.si,
natalia.vid@um.si

Sinopsis Prispevek obravnava primerjalne frazeme, ki imajo kot eno od sestavin poimenovanje za žival. Slovenski knjižni frazemi so primerjani s frazemi v genetsko sorodnem ruskem jeziku, pri čemer se opiramo na slovar primerjalnih frazemov (*Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*; Fink Arsovski 2006; slovenski del E. Kržišnik) in ruski frazeološki slovar (*Фразеологический словарь русского языка*; Телия 2006) ter ugotavljamo podobnosti in razlike med njimi. Vzporejanje slovenskih knjižnih in ruskih frazemov pokaže, na osnovi katerih slik je nastal isti frazeološki pomen v obeh primerjanih jezikih in ali so bile iste (ustaljene, resnične, domnevne, pogosto tudi antropomorfno pripisane) lastnosti posamezne živali motivirajoče pri njihovem nastajanju.

Ključne besede:

frazelogija,
primerjalni
frazemi,
animalistični
frazemi,
slovenski knjižni
jezik,
ruščina

COMPARATIVE IDIOMS WITH ANIMAL COMPONENTS IN STANDARD SLOVENE AND RUSSIAN

MIHAELA KOLETNIK, NATALIA KALOH VID

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia, mihaela.koletnik@um.si,
natalia.vid@um.si

Abstract This paper examines comparative idioms with a component of animal names. Standard Slovenian idioms are compared to idioms in Russian. We used a dictionary of comparative idioms (*Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*; Fink Arsovski 2006; Slovenian part E. Kržišnik) and a *Russian Phraseology Dictionary* (*Фразеологический словарь русского языка*; Телия, 2006) to define the similarities and differences between them. Contrastive analyses of standard Slovenian and Russian idioms show from which images similar idiomatic meanings in both languages are generated, and whether the same established, real, alleged and anthropomorphically ascribed characteristics of animals influenced the process of creating these idioms.

Keywords:
phraseology,
comparative
idioms,
animal idioms,
Slovene language,
Russian language

1 Uvod¹

Frazemi so tisti del poimenovalnih sredstev, ki je na kulturno-jezikovni ravni najbolj samobiten (Kržišnik 2005: 70). V njih se pojavljajo jezikovna sredstva in načini, ki jim dajejo sposobnost nanašati se na kulturo, zaradi česar imajo t. i. kulturno referenco in so sposobni odslikavati za dano jezikovno skupnost značilne poteze kulture v obliki jezikovnega znaka (Kržišnik 2005: 70).² Primerjalni frazemi predstavljajo strukturni tip, ki je zelo pogost v vseh jezikih. Po Fink Arsovski (2006: 6)³ je potrebno razlikovati med primerjalnimi frazemi in primerami ali komparacijami kot stilnimi figurami. Medtem ko se primera tvori sprti v govornem dejanju, bogati stil besedila, prispeva k njegovi slikovitosti, živosti in učinkovitosti, so se primerjalni frazemi v jeziku ustalili in postali del frazeološkega zaklada.

Po E. Kržišnik (2008: 39) so primerjalni frazemi modelne podobe, ki neposredno kažejo odnos do življenjskih okoliščin, v katerih se nahajajo rojeni govorce. V primerjalnih frazemih, ki izražajo fizične ali psihične lastnosti človeka in temeljijo na povezovanju z živalmi, rastlinami, naravnimi pojavi itd., gre za pripisovanje lastnosti ene stvari kaki drugi stvari, pri čemer so nekateri etaloni⁴ skupni mnogim (nacionalnim itd.) skupnostim, obstajajo pa tudi taki, v katerih se kažejo posebnosti določenega naroda, jezika in/ali kulture. Avtorica (Kržišnik 2008: 33–34) predstavlja tri med seboj povezane, a metodološko različne pristope pri raziskovanju součinkovanja jezikovnih sredstev in kulture, in sicer tradicionalnega etnolingvističnega, ki z diahrono analizo odkriva pojavljanje kulturnih plasti pri nastajanju frazemov; novo nastajajočega lingvokulturološkega, ki proučuje sposobnost frazeoloških sredstev odslikavati sočasno kulturno samozavedanje neke (jezikovne) skupnosti, njeno mentaliteto, vrednote itd., in kontrastivnega, ki je prav tako usmerjen v sinhroni opis, a s sopostavljanjem frazeoloških sistemov različnih jezikov skuša odkriti podobnosti in razlike med njimi.

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine – vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek*), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² Medtem ko maternim govorcem zmožnost priklica in ustrezne rabe frazemov iz spomina omogočajo kognitivne sposobnosti, nematernim govorcem take leksikalizirane jezikovne enote zaradi družbenih in kulturnih razlik povzročajo veliko težav (Jakop 2003: 111).

³ Avtorica slovenskega prevoda (str. 11–16) je Erika Kržišnik.

⁴ Темля (1996: 242) stalne primere imenuje etalone.

Kontrastivne primerjave frazeologije različnih jezikov kažejo, da v frazeološkem sestavu dveh ali več jezikov pogosto prihaja do podobnosti, ki se odražajo zlasti v procesih frazeologizacije in izkazujejo nekatere univerzalne zakonitosti (Jesenšek 2000: 242–243). Po Savelievi (2004: 93) k podobnim načinom izražanja situacij v frazemih prispevajo (1) skupne življenjske izkušnje, podobni logični in asociativni procesi mišljenja ter videnja sveta, tudi pri takih narodih, ki nimajo nobenih jezikovnih stikov, ter (2) tesni zgodovinski stiki med posameznimi narodi; ti povzročajo, da se lahko zblížajo frazeološki sistemi jezikov, ki niso sorodni.⁵ Glede na to, da slovenščina in ruščina nista bili v tesnem jezikovnem stiku, kot sta bila npr. slovenski in nemški, slovenski in italijanski ali slovenski in hrvaški jezik, lahko pri primerjavi slovenskih in ruskih frazemov izhajamo iz prve točke, kot jo navaja Savelieva.

V pričujočem prispevku bomo sopostavili slovenske knjižne frazeme z zoonimnimi sestavinami z istovrstnimi frazemi v ruskem jeziku.⁶ S kontrastivnim pristopom bomo skušali pokazati, na osnovi katerih slik je nastal isti frazeološki pomen v slovenščini in ruščini, kateri frazemi so imeli enako ali podobno izhodišče, koliko je na oblikovanje frazeološkega pomena vplivala simbolika živali in ali so bile iste (ustaljene, resnične, domnevne, pogosto tudi antropomorfno pripisane) lastnosti posamezne živali motivirajoče pri njihovem nastajanju.⁷

⁵ Na tej točki Savelieva (2004: 93) opozarja na medjezikovno frazeološko homonimijo, ko pomeni frazemov ne sovpadajo, čeprav imajo isto strukturo; npr. ruski frazem *из кожи вон лезть* pomeni 'prizadevati si', medtem ko nemški frazem *aus der Haut fahren* pomeni 'razjeziti se', enako tudi slovenski frazem *skočiti iz kože*.

⁶ Gradivo je bilo pridobljeno s sistematičnimi izpisi iz *Slovenskega frazeološkega slovarja* (Keber 2011), *Slovarja slovenskega knjižnega jezika 2* (<http://www.sskj2.si/>), ruskega frazeološkega slovarja (*Фразеологический словарь русского языка* (Гелля 2006)) in *Hrvaško-slovenskega slovarja primerjalnih frazemov* (*Hrvatsko-slovenski rječnik poredbenih frazema* (Fink Arsovski 2006)). Vzporedno je potekala tudi korpusna analiza slovenskih frazemov po korpusu *Gigafida 2.0* (<https://viri.cjvt.si/gigafida/>), ki je omogočila raziskati zlasti ustaljenost, razširjenost, variantnost ter pomene animalističnih frazemov.

⁷ Več o tem glej pri Fink Arsovski (2006: 14).

2 Izrazna podoba frazemov

Na podlagi primerjanega gradiva se da glede na pomensko, motivacijsko in oblikovno raven določiti štiri skupine frazemov, in sicer:⁸

(1) Frazemi, ki so v slovenščini in ruščini identični na pomenski, motivacijski (podoba) in oblikovni ravni, npr. *močan (močan) kot bik* – *сильный (силён) как бык* ‘zelo močan’; *živeti kot dva golobčka* – *жить как два голубя* ‘živeti v medsebojnem razumevanju in ljubezni’; *delati (garati) kot konj* – *работать как лошадь* ‘zelo veliko, naporno in vztrajno delati’; *razmnoževati (ploditi, množiti) se kot zajci* – *размножаться (плодиться) как зайцы (кролики)* ‘zelo hitro se razmnoževati, imeti veliko otrok’; *kot petelin (hoditi, obnašati se, postavljati se, repenčiti se itd.)* – *как петух [ходить, расхаживать itd.]* ‘ponosno, bahavo, prevzetno, vzvišeno, ošabno’; *boriti se kot lev* – *драться (сражаться) как лев* ‘zelo pogumno in vztrajno se boriti’; *žvit kot lisica* – *хитрый как лиса (лисица)* ‘zelo zviti’; *trmast kot osel (mula)* – *упрямый как осёл* ‘zelo trmast’; *ponavljati kot papiga* – *повторять как попугай* ‘brez razumevanja, mehansko ponavljati kaj za kom’; *lačen kot pes* – *голодный как собака (нёс)* ‘zelo lačen’; *zvest kot pes* – *верный как собака* ‘zelo zvest’; *priden (marljiv) kot čebela* – *трудолюбивый (прилежный) как пчела* ‘zelo priden, marljiv’; *ročutiti se kot riba v vodi* – *чувствовать себя как рыба в воде* ‘ugodno, prijetno se počutiti’; *plah (plašen) kot srna* – *пузливый (боязливый) как лань* ‘zelo plašen’; *pijan kot svinja* – *пьян как свинья* ‘zelo pijan’; *umazan kot svinja* – *грязный как свинья* ‘zelo umazan’; *delati (garati) kot vol* – *работать как вол* ‘zelo veliko, naporno in vztrajno delati’; *jesti kot vrabček* – *есть как воробышек* ‘zelo malo jesti’; *lačen kot volk* – *голодный как волк* ‘zelo lačen’.

(2) Frazemi, ki so identični v pomenu in podobi, razlikujejo se v obliki, npr. *biti (živeti) kot dva golobčka* – *жить как голубь с голубкой* ‘živeti v medsebojnem razumevanju in ljubezni’; *lepiti se (iti) kot mihe na med na koga, kaj* – *наброситься/набрасываться (налетать) как мухи на мёд* ‘kdo, kaj zelo privlači, je zelo zanimivo’; *gledati se (biti,*

⁸ V prispevku zaradi obsežnost gradiva predstavljamo izbor frazemov; na prvem mestu navajamo slovenski knjižni, na drugem pa ruski frazem. Slovenske frazeme navajamo v osnovni, izhodiščni slovski obliki, sestavine pa označujemo, kot je to v SSF: v okroglih oklepajih () so zamenljive sestavine, v oglatih [] pa fakultativne sestavine. Sestavine ruskih frazemov označujemo, kot je to v *Hrvatsko-slavenskem rječniku poredbenih frazema*: v okroglih oklepajih () so zamenljive sestavine, v lomljenih < > fakultativne sestavine, v oglatih [] pa je navedek najpogostejšega okolja, v katerem se uporablja frazem.

prepirati se kot pes in mačka – жить как кошка с собакой ‘ne se marati, razumeti, prepirati se’.

(3) Frazemi, ki imajo v slovenščini in ruščini identičen pomen in obliko, razlikujejo se v podobi, npr. *besen (ježen) kot ris* – сердитый как волк ‘zelo jezen’; *zdrav kot riba* – здоровый как бык (буйвол) ‘zelo zdrav’; *pijan kot krava* (žolna, tuba, [božja] mavra, živina) – пьян как змий ‘zelo pijan’; *sub kot pajek* – худой (тощий) как глиста (воробей, воробышек (воробушек)) ‘zelo suh’; *zaspati (spati) kot polb* – спать (заснуть) как сурок (суслик) ‘trdno (za)spati’; *hoditi (lesti) kot polž* – ходить (ползти, двигаться) как черепаха ‘zelo počasi se premikati’; *siten kot [podrepna] tuba* – надоедливый (привязчивый) как клец ‘zelo nadležen’; *slap kot kura* – слепой как крот ‘slaboviden’; *lagati, kot pes teče* – врать как сивый мерин ‘pogosto, zelo se lagati’; *ljubosumen kot pes* – ревнивый как чёрт ‘zelo ljubosumen’; *zrediti se kot prašč (pijs)* – разьесться (растолстеть) как боров ‘zelo se zrediti’; *ročasen kot polž* – медлительный как сонная (осенняя) муха ‘zelo počasen’; *gledati (zjžjati) kot tele (bik) v nova vrata* – смотреть (уставиться) как баран на новые ворота ‘zelo neumno, začudeno gledati’; *neumen kot tele* – глупый как баран ‘zelo neumen’; *zabit kot vol* – глупый как осёл (сивый мерин) ‘zelo neumen’; *sit kot boben* – сытый как удав ‘zelo sit’; *dreti se kot sraka* (šoja, opica, pišč v preseri) – реветь как бык (зверь) ‘zelo se dreti’; *delati (garati) kot [črna] živina* – работать как зверь ‘zelo veliko, naporno in vztrajno delati’; *zadaviti kot mačka koga* – придушить (придавить) как цыплёнка (курёнка) кого ‘neusmiljeno, kruto ubiti’.

(4) frazemi, ki so v slovenščini in ruščini identični v pomenu, razlikujejo se na motivacijski in oblikovni ravni, npr. *držati (ročutiti) se kot polit susek* – как в воду опущенный, как прибитый (пришибленный) [быть, чувствовать себя itd.] ‘boječe, prestrašeno’; *imeti jezik kot krava rep* – язык как бритва у кого ‘imeti zelo dolg jezik’; *je koga kot listja in trave* – как собач нерезаных кого ‘zelo veliko, mnogo’; *biti kot živo srebro* – вертеться (крутиться) как сорока на колу (суду) ‘živahen, nemiren’.

Med analiziranimi frazemi je največ takih, ki se razlikujejo na motivacijski ravni, najmanj pa takih, ki se ob tem razlikujejo še v obliki. Tako v slovenskih kot v ruskih frazemih so ob zamenljivih sestavinah, npr. *delati kot mravlja (mravljica)* ‘pridno, marljivo delati’, *pretepsti (premlatiti, prebutati ipd.) kot psa (mačka) koga* ‘zelo, močno pretepsti’, *gledati (zjžjati) kot tele (bik) v nova vrata* ‘zelo neumno, začudeno gledati’;

*бедный (нищий) как церковная мышь (крыса) 'zelo reven', кроткий как овца (овечка, ягнёнок, агнец) 'zelo miroljuben, dobrodušen', покорный (послушный) как собака (собачка) 'zelo ponižen', opazne tudi neobvezne (fakultativne) sestavine. Tako se npr. slovenska frazema *pada se (pristaja) kot kravi sedlo komu kaj* 'ne pristajati' in *sikati kot kača* 'jezno govoriti z ostrim, rezkim glasom' v ruščini neobvezno sestavinsko širita v *идёт (подходит, пристало) как <к> корове седло кому что* in *шипеть как <подколотная> змея*, ruski frazem *убить (прикончить) как собаку кого* 'neusmiljeno, kruto' pa se v slovenščini neobvezno sestavinsko širi v *ubiti kot [steklega] psa koga*. Frazemi *poginiti kot pes* 'umreti sam (in pozabljen) v bedi', *napiti se kot mavra* 'zelo, veliko popiti', *siten kot muha* 'zelo nadležen' in *delati (garati) kot živina* 'zelo veliko, naporno in vztrajno delati' se v slovenščini neobvezno sestavinsko širijo v *poginiti kot pes [za plotom]*, *napiti se kot [božja] mavra*, *siten kot [podrepna] muha*, *delati (garati) kot [črna] živina*, frazema *сердитый как собака* 'zelo jezen' in *спать как медведь* 'trdno spati' pa se v ruščini neobvezno sestavinsko širita v *сердитый как <цепная> собака* in *спать как медведь <в берлоге>*. V nekaterih primerih so sestavine v frazemih podobne, a ne enake. Tako se npr. v frazemu *prenašati kot mačka mlade kaj* 'brez potrebe prenašati kaj' posamostaljena pridevniška oblika *mlad* v ruščini zamenjuje s samostalnikom *котят* 'mucke' (*тащить с собой как кошка котят что*), v frazemu *obnašati se kot slon v trgovini s porcelanom* 'zelo nerodno, nespretno' se predložno zložena samostalniška besedna zveza *v trgovini s porcelanom* v ruščini zamenjuje z besedno zvezo *v trgovini s posodo* (*вести себя как слон в посудной лавке*), v frazemu *lepiti se (iti) kot muhe na med na koga, kaj* 'kdo, kaj zelo privlači, je zelo zanimv(o)' pa se glagol *lepiti (iti)* v ruščini zamenjuje z glagolom *planiti* ali *naleteti* (*наброситься/набрасываться (налетать) как мухи на мёд*).*

Na strukturni ravni prihaja do razlik med jezikoma zaradi različnih načinov izražanja predikacije. Slovenščina tako uporablja pomožni glagol *biti*, česar ruščina nima v svoji skladnji,⁹ npr. *biti kot živo srebro* – *вертеться (крутиться) как собока на колу (суку) 'živahen, nemiren'; je koga kot listja in trave* – *как собак нерезанных кого* 'zelo veliko, mnogo'; *nagneten (naložen, natrpan, stisnjen) kot sardine (sardele) [v konzervi]* – *как сельди в бочке* 'zelo stisnjen, natrpan (v prostoru, prevoznem sredstvu)'.

⁹ Več o tem glej pri Savelievi (2004: 97).

Razliko med jezikoma je opaziti tudi v obliki primerjalnih frazemov. V primerjalnih frazemih s tridelno zgradbo je sestavina, ki se primerja, v obeh jezikih največkrat izražena s pridevnikom ali glagolom. Sestavina, s katero se primerja, je v obeh jezikih oblikovno samostalnik ali samostalniška besedna zveza, npr. *piti kot krava* ‘zelo, veliko piti’, *živeti kot dva golobčka* ‘živeti v medsebojnem razumevanju in ljubezni’, *reven kot cerkvena miš* ‘zelo reven’, *počutiti se kot riba v vodi* ‘ugodno, prijetno se počutiti’ – *чёрный как жук (зрач)* ‘zelo črn’, *влюблённый как кошка (мальчишка)* ‘zelo zaljubljen’, *худой (тощий) как уличная (бездомная, бродячая) собака* ‘zelo suh’, *чувствовать себя как рыба без воды (на берегу, на песке)* ‘zelo slabo se počutiti’, v slovenščini pa je lahko tudi stavek: *lagati, kot pes teče* ‘pogosto, zelo se lagati’. V obeh jezikih lahko imajo tridelni primerjalni frazemi tudi stavčno obliko, npr. *ubiti kot [steklega] psa koga* – *убить (прикончить) как собаку кого* ‘brezobzirno, neusmiljeno’, *namlatiti (zmlatiti, premlatiti)/mlatiti (pretepsti/tepsti) kot vola koga* – *избить/бить (отдрать/драть) как сидорову козу кого* ‘zelo pretepsti’; *žadaviti kot mačka koga* – *придушить (придавить) как цыплёнка (курёнка) кого* ‘brezobzirno, neusmiljeno ubiti’. Dvodelni strukturni tip primerjalnih frazemov je opazno redkejši, npr. *kot ovce* – *как младенца* ‘nepremišljeno, slepo, brezglavo (obnašati se, slediti komu ipd.)’, *kot polit siceke* (*kot mokra kura, kot polita kura*) – *как мокрая курица* ‘boječe, preplašeno’, *kot pav* (hoditi, obnašati se, postavljati se, šopiriti se itd.) – *как индюк* [ХОДИТЬ, ШАГАТЬ ИТД.] ‘važno, napihnjeno, vzvišeno, ošabno’.

3 Pomenska analiza frazemov

Na osnovi pomenske analize frazemov, ki vsebujejo poimenovanje za žival, smo oblikovali ožje pomenske skupine, ki jih prikazujemo v nadaljevanju prispevka.

3.1 Frazemi, ki izražajo osebnostne lastnosti človeka

Preglednica 1: Frazemi, ki izražajo osebnostne lastnosti človeka

Frazem v slovenščini	Frazem v ruščini	Pomen frazema
Bojazljivost, strahopetnost		
<i>spati kot zajec</i>	<i>спать как заяц</i>	‘zelo rahlo spati’
<i>teči ((z)bežati) kot zajec</i>	<i>бегать (бежать, убежать) как заяц</i>	‘zelo hitro (z)bežati’
Vneta, vztrajna borbenost		
<i>boriti se kot lev</i>	<i>драться (сражаться) как лев</i>	‘zelo pogumno in vztrajno se boriti’
<i>boriti se kot Levinja</i>	<i>драться (сражаться, бороться) как львица</i>	‘zelo pogumno in vztrajno se boriti’
Delavnost		
<i>delati (garati) kot konj</i>	<i>работать как лошадь</i>	‘zelo veliko, naporno in vztrajno delati’
<i>delati (garati) kot [črna] živalina</i>	<i>работать как зверь</i>	‘zelo veliko, naporno in vztrajno delati’
<i>delati (garati) kot vol</i>	<i>работать как вол</i>	‘zelo veliko, naporno in vztrajno delati’
<i>delati kot mravlja (mravljica)</i>	<i>трудиться как муравей</i>	‘pridno, marljivo delati’
Domišljavost, prevzetnost, vzvišenost, ošabnost		
<i>kot petelin (hoditi, obnašati se, postavljati se, šopiriti se itd.)</i>	<i>как петух [ХОДИТЬ, расхаживать itd.]</i>	‘važno, napihnjeno, vzvišeno, ošabno’
<i>kot par (hoditi, obnašati se, postavljati se, šopiriti se itd.)</i>	<i>как индюк [ХОДИТЬ, шагать ИТД.]</i>	‘važno, napihnjeno, vzvišeno, ošabno’
Grobost, surovost, neusmiljenost, krutost		
<i>pretepsti (premlatiti, prebutati ipd.) kot psa (mačka) koga</i>	<i>избить как собаку кого</i>	‘zelo pretepsti’
<i>ubiti kot [steklega] psa koga</i>	<i>убить (прикончить) как собаку кого</i>	‘brezobzirno, neusmiljeno’
<i>namlatiti (zmlatiti, premlatiti) / mlatiti (pretepsti / tepsti) kot vola koga</i>	<i>избить / бить (отдрать / драть) как сидорову козу кого</i>	‘zelo pretepsti’
<i>žadaviti kot mačka koga</i>	<i>придушить (придавить) как цыплёнка (курёнка) кого</i>	‘brezobzirno, neusmiljeno ubiti’
Hrabrost, pugum		
<i>hraber kot lev</i>	<i>храбрый как лев</i>	‘zelo hraber’
–	<i>храбрая как львица</i>	‘zelo pogumna’
Lažnivost		
<i>lagati, kot pes teče</i>	<i>врать как сивый мерин</i>	‘pogosto, zelo se lagati’
Lenoba		
<i>len kot pes (trot, fukš)</i>	<i>ленивый как корова</i>	‘zelo len’

Marljivost, pridnost		
<i>priden (delaven, marljiv) kot mravlja (mravljica)</i>	<i>трудолюбивый (прилежный) как муравей</i>	‘zelo priden (delaven, marljiv)’
<i>priden (delaven, marljiv) kot čebela (čebelica)</i>	<i>трудолюбивый (прилежный) как пчела (пчёлка)</i>	‘zelo priden (delaven, marljiv)’
Miroljubnost, dobrodušnost		
<i>kerotek kot ovca (ovčeka, jagnje)</i>	<i>кроткий как овца (овечка, ягнёнок, агнец)</i>	‘zelo miroljuben, dobrodušen’
<i>pobleven kot ovčeka (ovčeka, jagnje)</i>	<i>смирный (кроткий) как ягнёнок (агнец)</i>	‘zelo miroljuben, dobrodušen’
Molččnost		
<i>molčati kot riba</i>	<i>молчать как рыба</i>	‘(uporno) molčati’
Nadležnost, vsiljivost		
<i>siten kot [podrepna] muba</i>	<i>надоедливый (назойливый) как осенняя муха</i>	‘zelo nadležen’
<i>siten kot [podrepna] muba</i>	<i>надоедливый (привязчивый) как клец (пиявка)</i>	‘zelo nadležen’
Neodločnost, previdnost		
<i>hoditi kot mačka okrog vrele kaše</i>	–	‘ne upati si lotiti jedra problema’
<i>hoditi kot maček okrog vrele (vroče) kaše</i>	–	‘ne upati si lotiti jedra problema’
Nepremišljenost, brezglavost		
<i>kot ovce</i>	<i>как младенец</i>	‘nepremišljeno, slepo, brezglavo (obnašati se, slediti komu ipd.)’
Nespretnost, nerodnost, okornost		
<i>obnašati se kot slon v trgovini s porcelanom</i>	<i>вести себя как слон в посудной лавке; вести себя как пьяный слон</i>	‘zelo nerodno, nespretno’
Neumnost		
<i>zabit kot vol</i>	<i>глупый как осёл (сивый мерин)</i>	‘zelo neumen’
<i>neumen kot tele (kakor konj)</i>	<i>глупый как баран</i>	‘zelo neumen’
<i>gledati kot tele (zaboden bik)</i>	<i>смотреть (уставиться) как баран на новые ворота</i>	‘zelo neumno, začudeno gledati’
<i>gledati (zujati) kot tele (bik) v nova vrata</i>	<i>смотреть (уставиться) как баран на новые ворота</i>	‘zelo neumno, začudeno gledati’
Plahost, plašnost		
<i>plab (plašen) kot srna</i>	<i>пугливый (боязливый) как лань</i>	‘zelo plašen’
<i>plašen kot zajec</i>	<i>пугливый (боязливый) как заяц</i>	‘zelo plašen’
(Velika) plodnost		
<i>razmnoževati (ploditi, množiti) se kot zajci</i>	<i>размножаться (плодиться) как зайцы (кралики)</i>	‘zelo hitro se razmnoževati, imeti veliko otrok’
Počasnost		
<i>lesti kot polž</i>	<i>ползти (ходить двигаться) как черепаха</i>	‘zelo počasi se premikati’
<i>počasen kot polž</i>	<i>медлительный как сонная (осенняя) муха</i>	‘zelo počasen’

Pokornost		
<i>pokoren kot pes</i>	покорный (послушный) как собака (собачка)	‘zelo, brezpogojno pokoren’
Premetenost, zvitost		
<i>zvit kot lisica</i>	хитрый как лиса (лисица)	‘zelo zvit’
Privlačnost		
<i>lepiti se (iti) kot mube na med na koga, kaj</i>	набросится / набрасывается (налетать) как мухи на мёд	‘kdo, kaj zelo privlači’
Radovednost		
–	любопытный как сойка	‘zelo radoveden’
Škodoželjnost		
–	сметаться как гиена	‘zlobno, škodoželjno se smežati’
Trmoglavost		
<i>trmast kot osel (mula, vol)</i>	упрямый как осёл	‘zelo trmast’
Pretirana zgovornost, jezikavost		
<i>imeti jezik kot krava rep</i>	язык как бритва у кого	‘biti zelo zgovoren, čvekav; imeti zelo dolg jezik’
Zvestoba		
<i>zvest kot pes</i>	верный как собака; как <верная> собака	‘zelo zvest’
Živahnost, nemirnost		
<i>biti kot živo srebro</i>	вертеться (крутиться) как сойка на колу (суку)	‘živahen, nemiren’

Vir: raziskava avtoric

Oba jezika sta za izražanje nespretnosti in okornosti, molčečnosti, premetenosti, zvestobe, plahosti in strahopetnosti izbrala enake živali, in sicer *slona* (*obnašati se kot slon v trgovini s porcelanom* – *вести себя как слон в посудной лавке; вести себя как пьяный слон*), *ribo* (*molčati kot riba* – *молчать как рыба*), *lisico* (*zvit kot lisica* – *хитрый как лиса* (lisička)), *psa* (*zvest kot pes* – *верный как собака; как <верная> собака*), *srno* in *zajca* (*plahen* (plah) *kot srna* (zajec) – *пугливый (боязливый) как лань (заяц)*); *spati kot zajec* – *спать как заяц*; *teči* ((z)bežati) *kot zajec* – *бегать (бежать, убегать) как заяц*).¹⁰ Tem živalim oba naroda pripisujeta enake lastnosti, ki so v glavnem »namišljenek«, torej antropomorfno pripisane, v metafori oz. frazemu pa učinkujejo na način, da ohranjajo središčnost človeškega bivanja. Med njimi tako izstopajo strahopetnost (zajec), nespretnost in okornost (slon), premetenost (lisica) in zvestoba (pes). Pripisovati *zajcu* strahopetnost je popolnoma neupravičeno, saj je po Kebru (2011:

¹⁰ Enaka slika se npr. pojavlja tudi v hrvaščini (*ponašati se kao slon u staklani (trgovini porculana) – šutjeti kao riba – lukav kao lisica – vjeran kao pas (pseto) – plah kao srna; plašljiv kao zec; spavati kao zec; trčati (juriti) kao zec*) in makedonščini (*се однесува како слон во стакларница – молчи (кути) како риба – лукав како лисица – верен како куче – плашлив како срна (заяк); спие како заяк*). Jezikovni korpus Gigafida 2.0 za pomen ‘zelo zvest’ potrjuje še rabo frazemov *zvest kot psiček* (1 pojavitev), *zvest kot pes vodnik* (3 pojavitve), *zvest kot star pes* (2 pojavitvi), *zvest kot zlati prinašalec* (1 pojavitev) in *zvesta kot pitbul* (1 pojavitev). Več o primerjalnih frazemih z zoonimnimi sestavinami v makedonščini in hrvaščini glej pri Koletnik, Nikolovski (2020: 83–99) in Koletnik (2019).

1081) slovenska primera *spati kot zajec* verjetno nastala po krajšanju iz primere *spati z odprtimi očmi kot zajec*, ki ubeseduje pogost resnični položaj zajca v nevarnosti, ko skrit z odprtimi očmi kje nepremično leži, pripravljen na beg, če ga odkrijejo. Tak položaj je bil napačno razumljen kot spanje zajca, iz česar se je razvilo ljudsko prepričanje, da spi z odprtimi očmi, čeprav v resnici spi z zaprtimi. *Slonu* antropomorfno pripisana nerodnost, nespretnost, okornost izhaja iz situacijske predstave o tej živali v trgovini s porcelanom v slovenskem kulturnem prostoru oz. v trgovini s posodo v ruskem kulturnem prostoru. Slon vtis navidezne nerodnosti pušča zaradi svoje velikosti, čeprav je v resnici kljub temu zelo spretna in hitra žival (prav tam: 868). *Lisica* se v mnogih kulturah pojmuje kot simbol (zlobne) zvitosti, kar se odraža tudi v frazemih. Keber piše (1998: 110), da so najbolj tipična v tem oziru pojmovanja na Daljnem vzhodu (Kitajska, Japonska), kjer ji v resnici pripisujejo satanski značaj. Podoba plahih *srne* in *zajca* temelji na dejstvu, da jima zaradi naravnih sovražnikov in človeka primanjkuje poguma, podoba *molčče ribe* pa na dejstvu, da ta žival v resnici ne oddaja nikakršnih glasov. V obeh jezikih se (vztrajna) delavnost in marljivost povezujeta s *konjem* (*delati* (*garati*) *kot konj* – *работать как лошадь*), z *volom* (*delati* (*garati*) *kot vol* – *работать как вол*), *mravljo* (*delati* *kot mravlja* (*mravljica*) – *трудиться как муравей*; *priden* (*delaven*, *marljiv*) *kot mravlja* (*mravljica*) – *трудолюбивый (прилежный) как муравей*) in *čebelo* (*priden* (*delaven*, *marljiv*) *kot čebela* (*čebelica*) – *трудолюбивый (прилежный) как пчела (пчёлка)*),¹¹ pri čemer se v slovenščini za ubesedovanje te človekove karakteristike uporablja še podoba (*črne*) *živine* (*delati* (*garati*) *kot* [*črna*] *živina*), v ruščini pa *zveri* (*работать как зверь*).¹² Tako v slovenskem kot ruskem jezikovnem prostoru *ovca* (*ovčka*) in *jagnje* simbolizirata miroljubnost (*krrotek* *kot ovca* (*ovčka*, *jagnje*) – *кроткий как овца* (*овечка*, *ягненок*, *agneu*); *pohleven* *kot ovčka* (*ovčka*, *jagnje*) – *смирный (кроткий) как ягненок* (*agneu*)), *lev* in *levinja* pa borbenost (*boriti se* *kot lev* – *драться (сражаться) как лев*; *boriti se* *kot levinja* – *драться (сражаться, бороться) как львица*) in hrabrost (*hraber* *kot lev* – *храбрый как лев*; *храбрая* *как львица*);¹³ *osel*, ki se mu v slovenščini pridružujeta še *mula* in *vol*, simbolizira trmo (*trmast* *kot osel* (*mula*, *vol*) – *упрямый как осёл*),¹⁴ *zajec* pa veliko plodnost (*razmnoževati* (*ploditi*, *množiti*) *se* *kot zajci* – *размножаться (плодиться)*

¹¹ Delavnost je ena izmed mnogih antropomorfno pripisanih značajskih karakteristik živali. Pri vprežnih živalih je pojmovanje delavnosti kot inherentne lastnosti živali utemeljeno na vidiku uporabnosti za človeške namene. Dejansko pa gre za živali, ki jih človek zaradi njihove fizične moči uporablja za delo (Koletnik 2020: 278).

¹² Slika s *konjem*, *volom*, *mravljo* in *čebelo* se pojavlja tudi v hrvaščini in makedonščini, le da se delavnost v hrvaščini povezuje še s *črvom* (*raditi kao crv*), v makedonščini pa s *krutom* (*вреден (работлив) како кртица*). *Črv*, ki se mu pridružuje še *pes*, je v koncepti izražanja delavnosti vključen tudi v slovenskem prekmurskem narečju (*delati kak črv*, *vrli kak pes*) (Koletnik, Nikolovski 2020: 90).

¹³ Stalna primera s sliko *levinja* v slovenščini ni izpričana.

¹⁴ Po jezikovnem korpusu GigaFida 2.0 je za pomen 'zelo trmast' mogoče najti še frazeme *trmast kot* [*mali*] *bik* (10 pojavitev), *trmasta kot konj* (1 pojavitev), *trmasta kot pitbul* (1 pojavitev) in *trmasta kot čuk na palici* (1 pojavitev).

как зайцы (кролики)). Pokornega človeka se v obeh jezikih povezuje s *psom* (pokoren kot pes – покорный (послушный) как собака (собачка)), privlačnega z *muho* (lepiti se (iti) kot muhe na med na koga, kaj – набросится/набрасываются (налетать) как мухи на мёд), domišljavega in ošabnega pa s *petelinom* (kot petelin (hoditi, obnašati se, postavljati se, šopiriti se itd.) – как петух [ходить, расхаживать itd.]).¹⁵ Ošabnega človeka se v slovenščini primerja še s *pavom* (kot pav (hoditi, obnašati se, postavljati se, šopiriti se itd.)), v ruščini pa s *puranom* (как индюк [ходить, шагать итд.]). Za ubesedovanje človeške grobosti, surovosti, neusmiljenosti in krutosti se v obeh jezikih uporablja zoonim pes (preteptsti (premlatiti, prebutati ipd.) kot psa koga – избить как собаку кого; ubiti kot [steklega] psa koga – убить (прикончить) как собаку кого), samo v slovenščini pa sta znana še zoonima *maček* in *vol*. Podobo prvega v ruščini nadomeščajo *piščanci* (zadaviti kot mačka koga – придушить (придавить) как цыплёнка (курёнка) кого), podobo drugega pa zamenjuje *Sidorjeva koga* (namlatiti (zmlatiti, premlatiti) / mlatiti (preteptsti / tepsti) kot vola koga – избить/бить (отодрать/драть) как сидорову козу кого).¹⁶

Med slovenščino in ruščino pa obstajajo tudi večje razlike. Medtem ko se v slovenščini pri govorjenju o človeku, ki pogosto in veliko lažje uporablja slika *psa* (lagati, kot pes teče), z njo ter s podobo *trota* in *fuksa* pa se povezuje tudi lenega človeka (len kot pes (trot, fuk)),¹⁷ v ruščini sestavino, s katero se primerja, v teh primerih predstavljajo podobe *sive merinovke* (врать как сивый мерин) in *krave* (ленивый как корова). Podobo (podrepne) *muhe*, s katero se v slovenščini primerja sitnega, nadležnega človeka,¹⁸ podobe *vola*, *teleta*, *bika* in *konja*, s katerimi se v slovenščini povezuje neumnega človeka (zabit kot vol, neumen kot tele (kakor konj); gledati kot tele (zaboden bik); gledati (zujati) kot tele (bik) v nova vrata), pa v ruščini zamenjujejo podobe *osla* in (*sive*) *merinovke* (злупый как осёл (сивый мерин)) ter *ovna* (злупый как баран; смотреть

¹⁵ Enaka slika je tudi v hrvaščini in makedonščini, le da se v obeh jezikih privlačnega človeka povezuje še s *čebelo* (ljepiti se kao pčela (pčele) na med na koga, na što – ce lenam (odam) na nekoga, na neшто како пчели на мед), domišljavega pa s *puranom* (kao puran [hoditi, ponášati se itd.] – како мисир [оди, се понаша итд.]). Rabo stalnih primer s podobo *purana* potrjuje tudi korpus Gigafida 2.0. (napihnut/napihovati se kot puran, napihnen/našopirjen kot puran).

¹⁶ Slika *piščancev* je moč najti tudi v makedonščini in hrvaščini (zakole nekoga kako pile koga) – zaklati kao pile koga), podobo *vola* samo v hrvaščini (istučati/tučiti (namlatiti (zmlatiti) / mlatiti i sl.) kao vola u korpusu koga). Tako v makedonskem kot hrvaškem kulturnem prostoru se pojavlja še stalna primera z *zujet* (ubie nekoga kako zajak – ubiti (upucati i sl.) kao zeca koga), ki je slovenskih jezikovnih priročnikov in v ruščini ni najti; izpričana je v prekmurščini (zbiti koga kak zajac), njeno rabo pa s štirimi pojavitvami potrjuje tudi korpus Gigafida 2.0.

¹⁷ Jezikovni korpus Gigafida 2.0 nam za pomen 'zelo len' ponuja še frazeme *len kot svinja* (2 pojavitvi), *len kot pujs* (1 pojavitve), *len kot prašič* (1 pojavitve) in *lena kot fuksa* (1 pojavitve).

¹⁸ Stalna primera s podobo *kleopa*, ki se ji pridružuje še slika *gosenice*, je znana v makedonščini (dosaden kako kрлеж; dosaden kako gosenica), podobo *pjavke* pa srečamo v prekmurščini (dosaden kak pjavka). Sicer pa jezikovni korpus Gigafida 2.0 za pomen 'zelo siten' beleži še frazeme *siten (nadležen) kot osa* (6 pojavitve) in *siten (nadležen) kot komar* (4 pojavitve); z eno pojavitvijo je v korpusu mogoče najti še frazeme *siten kot stenica*, *siten kot mesarska muha na krajji riti*, *siten kot obad*, *siten kot čebela v prepolnem panju*, *siten kot čebela pred dežjem*, *siten kot brencelj pred nebitu*, *nadležen kot mesarska muha*, *nadležen kot mrčes*, *nadležen kot bolha*, *nadležen kot kobilica* in *nadležen kot muha pred dežjem*.

(*установиться*) *как баран на новые ворота*).¹⁹ V slovenščini se počasnega človeka primerja s *polžem* (*lesti kot polž; počasen kot polž*), v ruščini pa z *želvo* (*ползти (ходить двигаться) как черепаха*) in *jesensko muho* (*медлительный как сонная (осенняя) муха*).²⁰

Stalne primere, ki v slovenščini (in tudi v makedonščini ter hrvaščini) ubeseduje neodločnost, previdnost (*boditi kot mačka (maček) okrog vrele (vroče) kaše*), v ruščini ni najti. V nasprotju s slovenščino, kjer se pretirana zgovornost in jezikavost ubeseduje z zoonimno sestavino *krava* (*imeti jezik kot krava rep*), nepremišljenega, brezglavega človeka pa se primerja z *ovco* (*kot ovce*), se v ruščini ta frazeološka pomena izražata s samostalniško sestavino *britev* (*язык как бритва у кого*) in *dojenček* (*как младенец*).²¹ In obratno. Podobo *srake*, s katero se v ruščini povezuje živahnega, nemirnega človeka (*вертеться (крутиться) как сойка на колу (сук)*), v slovenščini nadomešča samostalniška sestavina *živo srebro* (*biti kot živo srebro*). Stalni primeri, ki v ruščini izražata radovednost (*любопытный как сорок*) in škodoželjnost (*смеяться как гиена*), v slovenskih jezikovnih priročnikih nista zabeleženi.²²

3.2 Frazemi, ki izražajo telesne lastnosti, značilnosti, videz, hibe

Preglednica 2: Frazemi, ki izražajo telesne lastnosti, značilnosti, videz, hibe

Frazem v slovenščini	Frazem v ruščini	Pomen frazema
Črnost		
–	<i>чёрный как жук</i>	‘zelo črn’
–	<i>чёрный как грач</i>	‘zelo črn’
Debelost		
<i>debel kot prašič (pijs)</i>	<i>толстый как поросёнок</i>	‘zelo debel’
<i>debel kot svinja</i>	<i>жирный (толстый) как свинья</i>	‘zelo debel’
<i>debel kot polh</i>	<i>жирный (толстый) как корова</i>	‘zelo debel’

¹⁹ Stalno primero s podobo *osla* je moč najti tudi v prekmurskem narečju (*nori kak somar*). Jezikovni korpus Gigafida 2.0 za pomen ‘zelo neumen’ potrjuje še rabo frazemov *neumen kot kokoš* (2 pojavitvi) ter *neumen kot kura* (*prašič, ovca, koza, krava, kamela* – vse z eno pojavitvijo). Frazemi s podobo *kokoši* in *koze* so izpričani tudi v prekmurščini (*nori kak kokoš (koza); gledati kak koza na bregu* ‘neumno, začudeno’).

²⁰ Stalna primera s podobo *želve* je izpričana tudi v makedonščini (*се влечка (се тегне, оди) како желка*) in hrvaščini (*keretati se (hodati) kao kornjača*), z enim primerom (*počasen kot želva*) pa jo potrjuje tudi jezikovni korpus Gigafida 2.0.

²¹ Slika *krave* se pojavlja v hrvaščini (*imati jazik kao krava rep*), v makedonščini pa zoonimno sestavino nadomešča slika *mlina* (*брбла (меле) како воденица*).

²² Škodoželjnega človeka se s *hijeno* primerja v makedonščini (*се смее како хиена*) in hrvaščini (*smijati se kao hijena*), stalno primero s to zoonimno sestavino (*smejati se kot hijena*) pa z eno pojavitvijo potrjuje tudi jezikovni korpus Gigafida 2.0. Ta nam za pomen ‘zelo radoveden’ ponuja frazema *radoveden kot opica* (2 pojavitvi) in *radoveden kot kravica* (1 pojavitve). Radovednega človeka se s *srako* primerja v hrvaščini (*radoznao (znatiželjan) kao sranka*), z *mačko* pa v makedonščini (*любопытен како мачка*).

<i>zrediti se kot svinja</i>	<i>разъестся (разжиреть) как свинья</i>	‘zelo se zrediti’
<i>zrediti se kot prašič (pujs)</i>	<i>разъестся (растолстеть) как боров</i>	‘zelo se zrediti’
Moč		
<i>močan (močen) kot bik (vol, medved)</i>	<i>сильный (силён) как бык</i>	‘zelo močan’
<i>močan (močen) kot konj</i>	<i>сильный как лошадь</i>	‘zelo močan’
Slabovidnost		
<i>slep kot kura</i>	<i>слепой как крот</i>	‘slaboviden’
Smrad, neprijeten vonj		
<i>smrdeti kot kozel</i>	<i>вонять (несёт) от кого как от козла</i>	‘zelo smrdeti’
<i>smrdeti kot dibur</i>	<i>вонять (несёт) от кого как от козла</i>	‘zelo smrdeti’
Suhost		
<i>sub kot pes</i>	<i>худой (тощий) как уличная (бездомная, бродячая) собака</i>	‘zelo suh’
<i>sub kot pajek</i>	<i>худой (тощий) как глиста; худой (слабый) как воробей, как воробышек (воробушек)</i>	‘zelo suh’
Umazanost, nemarnost		
<i>umazan kot prašič (pujs)</i>	<i>грязный как поросёнок</i>	‘zelo umazan’
<i>umazan kot svinja</i>	<i>грязный как свинья</i>	‘zelo umazan’
Vitkost		
<i>vitka kot srna</i>	<i>стройная как серна</i>	‘zelo vitka’

Vir: raziskava avtoric

3.3 Frazemi, ki izražajo čustva, občutke, občutenja

Preglednica 3: Frazemi, ki izražajo čustva, občutke, občutenja

Frazem v slovenščini	Frazem v ruščini	Pomen frazema
Jeza, bes		
<i>ježen (besen) kot pes</i>	<i>злой (сердитый) как собака (нёс) на цепи</i>	‘zelo ježen’
<i>ježen (besen) kot ris</i>	<i>злой как тигр; сердитый как волк (<цепная> собака); разъярённый как медведь</i>	‘zelo ježen’
<i>sikati kot kača</i>	<i>шипеть как <подкольная> змея</i>	‘jezno govoriti z ostrim, rezkim glasom’
Lakota		
<i>lačen kot pes</i>	<i>голодный как собака (нёс)</i>	‘zelo lačen’
<i>lačen kot volk</i>	<i>голодный как волк</i>	‘zelo lačen’

Medsebojna ljubezen, razumevanje		
<i>živeti (biti) kot dva golobčeka</i>	<i>жить как два голубя</i>	'živeti v medsebojnem razumevanju in ljubezni'
<i>živeti (biti) kot dva golobčeka</i>	<i>жить как голубок и горлица; жить как голубь с голубкой</i>	'živeti v medsebojnem razumevanju in ljubezni'
<i>živeti (biti) kot dva golobčeka</i>	<i>жить как голубки</i>	'živeti v medsebojnem razumevanju in ljubezni'
Ljubosumje		
<i>ljubosumen kot pes</i>	<i>ревнивый как чёрт</i>	'zelo ljubosumen'
Obup, žalost, potrto		
<i>kot polit sivek (kot mokra kura, kot polita kura)</i>	<i>как мокрая курица</i>	'boječe, preplašeno'
Sovraštvo, nerazumevanje		
<i>gledati se (biti, prepirati se) kot pes in mačka</i>	<i>жить как кошка с собакой</i>	'ne se marati, razumeti, prepirati se'
Skrb (pretirana)		
<i>bdeti kot koklja [nad kom/čim]</i>	<i>опекать как наседка <цыплят> кого</i>	'zelo, preveč skrbeti za koga, kaj'
Strah (pred nevarnostjo, neprijetnostjo)		
<i>prenašati kot mačka mlade kaj</i>	<i>тащить с собой как кошка котят что</i>	'brez potrebe prenašati kaj'

Vir: raziskava avtoric

Oba jezika sta za izražanje medsebojne ljubezni na eni strani ter nerazumevanja in sovraštva na drugi izbrala enaki živali, in sicer *goloba* (*živeti (biti) kot dva golobčeka – жить как два голубя; жить как голубок и горлица; жить как голубь с голубкой; жить как голубки*) ter *psa* in *mačko* (*gledati se (biti, prepirati se) kot pes in mačka – жить как кошка с собакой*).²³ S podobo slednje se v obeh jezikih ubeseduje še strah pred nevarnostjo, neprijetnostjo (*prenašati kot mačka mlade kaj – тащить с собой как кошка котят что*), s podobo *koklje* pretirana skrb (*bdeti kot koklja [nad kom/čim] – опекать как наседка <цыплят> кого*), s podobo *psa* in *volka* pa velika lakota (*lačen kot pes – голодный как собака (пёс); lačen kot volk – голодный как волк*).²⁴ Prav tako je v obeh jezikih znana primerjava jeznega, besnega človeka s *psom* (*jezen (besen) kot pes – злой (сердитый) как собака (пёс) на цепи*) in *kačo* (*sikati kot kača – шипеть как <подколотная> змея*). V slovenščini se jeza povezuje še z *risom* (*jezen (besen) kot ris*), v ruščini pa s *tigrom*, *volkom* in *medvedom* (*злой как тигр; сердитый как волк (<цепная> собака); разъярённый как медведь*).²⁵ Razlike med jezikoma obstajajo v ubesedovanju ljubosumja ter obupa,

²³ Enaka slika je tudi v makedonščini in hrvaščini. V prekmurščini pa se npr. v koncept izražanja sovraštva in nerazumevanja med ljudmi vključujeta še zoonimoma *svinja* in *koza* (*imeti rad koga, kaj kak svinja nož (metek); imeti rad koga, kaj kak koza nož*).

²⁴ Enake podobe srečamo tudi v makedonskem in hrvaškem kulturnem prostoru.

²⁵ Pojavnost frazemov *jezen kot tiger* in *besen kot volk* v slovenščini s po eno pojavitvijo potrjuje korpus Gigafida 2.0. Ta za pomen 'zelo jezen' beleži še stalne besedne zveze *jezen (besen) kot bik*, *besen kot pes* in *jezen kot pajek* (z dvema

žalosti in potrnosti. V nasprotju s slovenščino, kjer se ljubosumje ubeseduje z zoonimno sestavino (*ljubosumen kot pes*), v ruščini podobe živali ne najdemo (*ревнивый как чѐпм*),²⁶ v koncept izražanja obupa, žalosti in potrnosti pa je ob zoonimu *кура*, znanem v obeh jezikih (*kot mokra (polita)кура – как мокрая курица*), v slovenščini vključen še zoonim *cucek (kot polit cucek)*.²⁷

3.4 Frazemi, ki ubesedujejo vedenjske vzorce

Preglednica 4: Frazemi, ki ubesedujejo vedenjske vzorce

Frazem v slovenščini	Frazem v ruščini	Pomen frazema
Ješčnost		
(1) velika, pretirana, neomikana		
<i>žreti kot svinja</i>	<i>жрать (есть) как свинья</i>	'veliko in neolikano jesti'
<i>žreti kot prasec (prašič, prase)</i>	<i>жрать (есть) как свинья</i>	'veliko in neolikano jesti'
(2) majhna		
<i>jesti kot ptiček</i>	<i>есть как птичка</i>	'zelo malo jesti'
<i>jesti kot vrabček</i>	<i>есть как воробышек</i>	'zelo malo jesti'
Prekomerno pitje		
<i>piti kot krava (mavra)</i>	<i>пить как лошадь</i>	'zelo, veliko piti'
<i>piti kot žolna (žaba)</i>	<i>пить как верблюд</i>	'zelo, veliko piti'
Glasno (neprijetno) vpitje		
<i>dreti se kot sraka (opica, ptič v precepu)</i>	<i>реветь как зверь</i>	'zelo, na ves glas se dreti'
<i>dreti se kot šoja</i>	<i>реветь как бык</i>	'zelo, na ves glas se dreti'

Vir: raziskava avtoric

Za izražanje prekomernega pitja sta jezika izbrala različne živali, slovenščina *kravo*, *mavro*, *žabo* in *žolno*, ruščina pa *konja* in *velbloda*. Izbira različnih živali ni presenetljiva, potrjuje namreč dejstvo, da lahko različni narodi isti živali pripisujejo različne lastnosti, o čemer piše Savelieva (2004: 99). Primerjava s *kravo (mavro)* v slovenskem frazemu *piti kot krava (mavra)* je motivirana s prehranjevalnimi navadami goveda, tj. veliko ješčnostjo oz. potrebo po krmi in vodi (Keber 1996: 60, 95).²⁸ Na velikih pivskih zmogljivostih živali temeljita tudi ruska frazema *пить как лошадь* in *пить как*

pojavitvama), s po eno pojavitvijo pa so izpričani frazemi *ježen kot modrus (pes specialec)* in *besen kot razdražena mačka (leninja, razjarjeni bik, maček sestradana psica, veliki beli morski pes)*.

²⁶ Enako je v makedonščini, ki ta frazeološki pomen gradi na podobi pripadnika turške narodnosti in ne na podobi zoonima (*любиморен како Турчин*).

²⁷ V korpusu Gigafida 2.0 je za izražanje obupa, žalosti in potrnosti moč najti še stalne primere s sestavinami *polit kužek* (15 pojavitvev) ter *polit zajec (maček, miček, kuža, pes, lutka)* (vse s po eno pojavitvijo).

²⁸ Po enaki predstavi je verjetno nastala tudi makedonska primera z *volom* in *oslom (nie kako vol; nie kako magar)*.

верба.²⁹ *Žabo* v slovenskem frazemu *piti kot žaba* s prekomernim pitjem povezujeta njena simbolika in dejstvo, da je požrešna in da je tudi vodna žival (Keber 1998: 334). V krščanski simboliki je zaradi svojega neprestanega kvakanja in dejstva, da je druga od desetih egiptovskih nadlog, dobila hudičevo veljavo, pri čemer se ta simbol nekoliko bolj svobodno razlaga kot znak tistih, ki tekajo za bežnimi užitki sveta in posvetnih stvari nasploh (Keber 1998: 348). *Žolna* se v slovenskem frazemu *piti kot žolna* s prekomernim pitjem verjetno povezuje zaradi svojega drugega poimenovanja *pijka*, ki ga je dobila v zvezi z oglašanjem *piv piv*, pri čemer izraz *pijka* pomeni tudi 'pijanka', glagol *pijkati* pa 'pomalo piti' (Keber 1998: 354). Čeprav se v slovenščini in ruščini glasno (neprijetno) vpitje ubeseduje z različnimi zoonimi (*drėti se kot sraka* (*šoja, opica, ptič v precepu*) – *реветь как зверь (бык)*), je bila motivacija za izbiro živali v obeh jezikih enaka – njihov način oglašanja.³⁰ Vedenjski vzorci živali, natančneje njihove prehranjevalne navade, so bili motivirajoči tudi pri nastajanju primerjalnih frazemov, ki ubesedujejo človekovo ješčnost. Velika, neomikana ješčnost se v obeh jezikih izraža z zoonimom *svinja* (*žreti kot svinja* – *жрать (есть) как свинья*), v slovenščini tudi z zoonimom *prašič* (*žreti kot prašič* (*prasec, prase*)), majhna pa z zoonimoma *ptiček* in *vrabček* (*jesti kot ptiček* (*vrabček*) – *есть как птичка (воробышек)*).³¹

3.5 Frazemi, ki izražajo dejanja

Preglednica 5: Frazemi, ki izražajo dejanja

Frazem v slovenščini	Frazem v ruščini	Pomen frazema
Močno, trdno se držati <i>koga, česa</i>		
<i>držati (prijeti) se kot klop (kože) koga, česa</i>	<i>присат (прицепиться) как клею к кому, к чему; влиться (вцепиться) как клею в кого, в что</i>	'močno, trdno držati se (koga, česa)'
Mehansko, brez razumevanja ponavljati		
<i>ponavljati kot papiga</i>	<i>повторять как поугай</i>	'brez razumevanja, mehansko ponavljati kaj za kom'

²⁹ Stalno primero s podobo *kamele* najdemo v hrvaščini (*piti kao deva*), s štirimi pojavitvami pa jo beleži tudi jezikovni korpus Gigafida 2.0. (*piti kot kamela*). V hrvaškem in makedonskem kulturnem prostoru pa se prekomerno pitje povezuje še s podobo *goža* (*piti kao smuk – nie kako smok*). Ta primerjava je verjetno motivirana z ljudskim verovanjem, da gož na pašnikih (pa tudi doma) rad napade krave in se ovit okoli njihovih zadnjih nog prisesa na vimen, da pije mleko (<https://www.rtvbn.com/3822178/razlog-zasto-se-kaze-pije-kao-smuk>; pridobljeno: 17. 4. 2021).

³⁰ V makedonščini in hrvaščini se glasno, neprijetno vpitje ubeseduje s podobo *vola* (*ce drape kako vola – derati se kao vol*), v slednji tudi s podobo *ovna* (*derati se kao jarač*).

³¹ V makedonščini podobo *ptice* nadomešča podoba *piščanca* (*jede kako pilence (пиле)*), ki je ob sliki *malega mačka* izpričana tudi v prekmurščini (*jesti kak pišče; jesti kak mali maček*).

Namerno tajiti, prikrivati		
<i>skrivati (tajiti) kot kača (gad) noge koga, kaj</i>	<i>прятать как краденое что</i>	‘zelo skrivati, tajiti’
Pretirano udobno (lagodno, brezskrbno, na tuj račun) živeti		
–	<i>как трутень [жить]</i>	‘lagodno, brezskrbno’

Vir: raziskava avtoric

Za ubesedovanje mehanskega ponavljanja in močnega, trdnega držanja koga ali česa se v obeh jezikih uporabljata enaka zoonima, in sicer *papiga* (*ponavljati kot papiga – повторять как понугай*) in *klop* (*držati (prijeti) se kot klop (kože) koga, česa – прицптам (прицпениться) как клец к кому, к чему; влитсья (вцпениться) как клец в кого, в что*).³² V nasprotju s slovenščino, pa tudi hrvaščino in makedonščino, kjer se namerno tajeje in prikrivanje ubeseduje z zoonimno sestavino *kača* (*skrivati kaj kot kača (gad) noge – skrivati (kriti) kao zmija (guja) noge koga, što – крие некого, нешто како змија нозе*), se v ruščini ta frazeološki pomen izraža s posamostaljeno pridevniško sestavino *ukradeno* (*прятать как краденое что*). Stalna primera, ki v ruščini z zoonimno sestavino *trot* ubeseduje življenje na tuj račun (*как трутень [жить]*), v slovenščini ni znana, izpričana pa je v hrvaščini (*živjeti kao trut*) in makedonščini (*живее како трут*).

3.6 Frazemi, ki izražajo stanja, lastnosti, značilnosti

Preglednica 6: Frazemi, ki izražajo stanja, lastnosti, značilnosti

Frazem v slovenščini	Frazem v ruščini	Pomen frazema
Dolgočasje (ali zaspanost)		
–	<i>зевать как бегемот</i>	‘zelo, pogosto zehati’
Množičnost		
<i>biti koga, česa kot mravelj</i>	<i>как муравьёв кого</i>	‘biti v veliki množini, biti zelo številen’
<i>je koga kot listja in trave</i>	<i>как собак нерезанных кого</i>	‘biti v veliki množini, biti zelo številen’
Mokrost		
<i>moker kot miš (cucek)</i>	<i>мокрый какмышь; промокнуть какмышь</i>	‘zelo moker’; ‘biti popolnoma premočen’
Neugodje		
<i>počutiti se kot riba na subem</i>	<i>чувствовать себя как рыба без воды (на берегу, на песке)</i>	‘neugodno, slabo se počutiti’
Neprimernost za kaj		
<i>poda se (pristaja) kot kravi (svinji) sedlo komu kaj</i>	<i>идёт (подходит, пристало) как <к> корове седло кому что</i>	‘ne pristajati’

³² Enaki sliki sta tudi v hrvaščini in makedonščini (*ponavljati kao papiga – повторюва како папага; прилјепети се као крпелј из/ за koga, иза/ за što – се прилепи (се залепи) за некого, за нешто како крпелј*).

Osamljenost, beda		
<i>sam kot pes</i>	<i>один как сыч</i>	‘popolnoma sam, osamljen’
<i>poginiti kot pes [za plotom]</i>	<i>умереть (подохнуть) как собака (пёс под забором)</i>	‘umreti sam (in pozabljen) v bedi’
Pijanost		
<i>pijan kot svinja (krava, [božja] mavra, živina)</i>	<i>пьян как свинья</i>	‘zelo pijan’
<i>pijan kot žolna (muba)</i>	<i>пьян как змий</i>	‘zelo pijan’
<i>piti kot krava ([božja] mavra, žaba, žolna)</i>	<i>пить как лошадь</i>	‘zelo, veliko piti’
<i>napiti se kot svinja (krava, [božja] mavra)</i>	<i>напиться как свинья</i>	‘zelo se napiti’
<i>napiti se kot živina</i>	<i>напиться как верблюд</i>	‘zelo se napiti’
<i>napiti se kot žolna</i>	<i>напиться как змий</i>	‘zelo se napiti’
Siromaštvo		
<i>reven kot cerkevna miš</i>	<i>бедный (нищий) как церковная мышь (крыса)</i>	‘zelo reven’
Sitost		
<i>sit kot boben</i>	<i>сытый как удав</i>	‘zelo sit’
Trden spanec		
<i>(za)spati kot polb</i>	<i>спать (заснуть) как сурок (суслик); спать как медведь в берлоге</i>	‘trdno (za)spati’
Stisnjenost, natrpanost (v prostoru, prevoznem sredstvu ipd.)		
<i>nagneten (naložen, natrpan, stisnjen) kot sardine (sardele) [v konzervi]</i>	<i>как сельди в бочке</i>	‘zelo stisnjen, natrpan (v prostoru, prevoznem sredstvu)’
Svobodnost		
<i>prost (svoboden) kot ptiček (ptič) [na veji]</i>	<i><свободный (вольный)> как птица</i>	‘biti popolnoma prost, svoboden, brez skrbi’
Ugodje		
<i>počutiti se kot riba v vodi</i>	<i>чувствовать себя как рыба в воде</i>	‘ugodno, prijetno se počutiti’
Utrujenost		
<i>utrujen kot pes</i>	<i>уставший как собака</i>	‘zelo utrujen’
Zaljubljenost		
–	<i>влюбиться как кошка (мальчишка)</i>	‘zelo se zaljubiti’
Dobro zdravje		
<i>zdrav kot riba [v vodi]</i>	<i>здоровый как бык (буйвол)</i>	‘zelo zdrav’
<i>zdrav kot konj</i>	<i>здоровый как лошадь</i>	‘zelo zdrav’
Zmedenost		
<i>letati (divjati, tekati ipd.) kot muha brez glave</i>	<i>нестись (бегать ipd.) как угорелая кошка</i>	‘brezciljno, brezglavo, zmedeno, panično’
Živčnost, nervoza		
<i>nervozen (živčen) kot pes</i>	–	‘zelo nervozen’
–	<i>метаться (ходить) как тигр (зверь) в клетке</i>	‘nervozno hoditi v različnih smerih’

Dolgo življenje		
–	жить долго как черепаха	‘zelo dolgo živeti’

Vir: raziskava avtoric

Za izražanje utrujenosti, ugodja in neugodja, prostosti ter mokrosti sta oba naroda izbrala enake živali, in sicer *psa* (*utrujen kot pes – уставший как собака*), *ribo* (*počutiti se kot riba v vodi – чувствовать себя как рыба в воде; počutiti se kot riba na suhem – чувствовать себя как рыба без воды (на берегу, на песке)*), *ptico* (*prost (svoboden) kot ptičke (ptič) [na veji] – <свободный (вольный)> как птица*) in *miš* (*moker kot miš (cucek) – мокрый как мышь; промокнут как мышь*).³³ Primeru ugodja z *ribo* je motivaralo počutje in obnašanje te živali v njenem naravnem elementu, vodi, primera neugodja pa izhaja iz ribolova in je motivirana s počutjem in obnašanjem te živali, vržene iz njenega vodnega elementa na suho (Keber 2011: 804). Primerjavo s *ptico* je motivarala njena zmožnost premikanja po zraku (letenje), ki pri človeku vzbuja predstave o prednosti ptic in njihovega življenja nasproti človekovemu (Keber 1998: 193), primeru z *mišjo* pa ljudska predstava o tem, da so miši na svojih skrivnih poteh pogosto tudi mokre (Keber 1996: 224). Z *mišjo*, ki se ji v ruščini pridružuje še *podgana*, se v obeh kulturnih prostorih povezuje siromašnega človeka (*reven kot cerkevna miš – бедный (нищий) как церковная мышь (крыса)*),³⁴ pri čemer je motivirajoča ljudska predstava, da v cerkvah ni hrane kot npr. v kletih, shrambah, kaščah in mlinih (Keber 2011: 531), s *psom*, ki mu v ruščini družbo dela še *čuk*,³⁵ pa osamljenega (*sam kot pes – один как сын; poginiti kot pes [za plotom] – умереть (подохнуть) как собака (нec под забором)*). S podobo *krave*, ki se ji v slovenščini pridružuje še *svinja*, se v obeh jezikih izraža neprimernost za kaj (*pada se (pristaja) kot kravi (svinji) sedlo komu kaj – idem (подходим, пристало) как <к> корове седло кому что*). Primera temelji na nemogočem povezovanju stvari, ki ne spadajo skupaj. Sedlo se kravi, ki se je včasih uporabljala kot vprežna žival, ne pada (Keber 2011: 402), prav tako tudi ne svinji. Slika slednje se v obeh jezikih pojavlja v povezavi s pijanim človekom (*pijan kot svinja – пьян как свинья; napiti se kot svinja – напиться как свинья*). Pijanost se v slovenščini povezuje še s podobo *krave*, *žolne*, *žabe*, *tube*, (*božje mavre* in *živine* (*pijan kot krava (žolna, muba, [božja] mavra, živina); piti kot*

³³ Enaka slika je tudi v makedonščini in hrvaščini. Jezikovni korpus Gigafida 2.0 za pomen ‘zelo utrujen’ ponuja še stalne primere z zoonimi *vlečni konj*, *tovorna živinčeta*, *živina*, *muba*, *star pes*, *lovski pes*, *lovska psica*, *mladi cucki*, *merjasec*, *živjal* in *živjaja* (vse s po eno pojavitvijo). Za pomen ‘biti popolnoma prost, svoboden, brez skrbi’ je po korpusu mogoče najti frazeme s slikami *ribe v vodi*, *odvezanega psa* in *galebov nad morjem* (vse s po eno pojavitvijo), za pomen ‘zelo moker’ pa frazeme s slikami *politega cucka*, *kuščka*, (*cerkevne*) *miši*, *vrane* (vse s po eno pojavitvijo) ter *psa* (tri pojavitve).

³⁴ Jezikovni korpus Gigafida 2.0 v pomenu ‘zelo reven’ beleži še frazeme s podobami *miši* (5 pojavitve), *miši v sinagogi*, *mošejske miši*, *psa* in *ptička na veji* (vse s po eno pojavitvijo).

³⁵ Sliko *čuka* najdemo tudi v hrvaščini (*sam kao čuk*), medtem ko je v makedonščini izpričana slika *sove* (*sam kako utka*).

krava ([*bošja*] *mavra*, *žaba*, *žolna*); *napiti se kot krava* (*žolna*, [*bošja*] *mavra*, *živina*),³⁶ v ruščini pa s podobo *konja* (*нѹтъ как лошадь*), *kače* (*нѹян как змий*; *нанѹться как змий*) in *velbloda* (*нанѹться как верблюд*).³⁷ Svinji se pijanost verjetno pripisuje zaradi domnevne požrešnosti in nenasitnosti, pripisovanje slabega pa je morda povezano tudi z njeno negativno simboliko (Keber 2011: 938–939). Primerjava s *kravo* je motivirana s prehranjevalnimi navadami goveda, tj. veliko ješčnostjo oz. potrebo po krmi in vodi (Keber 1996: 60, 95). Po enaki predstavi je verjetno nastala tudi primera s *konjem* oz. skupnim imenom *živina*, medtem ko je povezava z *mavro*, tj. črno oz. črnomarogasto kravo, drugotna in je nastala iz prvotne primerjave v frazemu *pijan kot mavra*, motiviranim z ljudskim verovanjem o mavrici, ki pije vodo (Keber 2001: 76). *Mubo* s prekomernim pitjem povezuje njena krščanska simbolika, v kateri je podoba greha. Med desetimi egiptovskimi nadlogami zavzema četrto mesto, že od nekdaj pa je veljala tudi za nosilko zla in kužnih bolezni (Keber 2011: 561). S sliko *konja* se v obeh jezikih primerja zdravega človeka (*zdrav kot konj* – *здоровый как лошадь*). V slovenščini je za izražanje tega frazeološkega pomena znana še primera z *ribo* (*zdrav kot riba*), v ruščini pa z *bikom* in *bivolom* (*здоровый как бык* (*буйвол*)). Primera *zdrav kot konj* temelji na dejstvu, da je konj velika in močna žival, ki so ji kot taki pripisovali tudi dobro zdravje (Keber 2011: 362), kar velja tudi za *bika* in *bivola*, primera *zdrav kot riba* [*v vodi*] pa na dejstvu, da je riba zaradi živahnega gibanja v svojem elementu prava podoba svežega, zdravega življenja, kakršnega je drugod malo (Keber 2011: 806).³⁸ Z *ribami* se v obeh jezikih povezuje tudi človeka, stisnjeneega, natrpanega v prostoru, prevoznem sredstvu, le da je slovenščina za izražanje tega frazeološkega pomena izbrala podobo *sardine* (enako tudi makedonščina in hrvaščina) oz. *sardele* (*nagneten* (*naložen*, *natrpan*, *stisnjen*) *kot sardine* (*sardele*) [*v konzervi*]),³⁹ ruščina pa podobo *slanika* (*как сельди в бочке*). Primere je motiviralo resnično dejstvo, da so *sardine* (*sardele*) v konzervi oz. *slaniki* v sodu tesno zloženi. Enako žival, *mravljo*, ki se ji v ruščini pridružuje še nekastriran *pes*, sta oba naroda izbrala tudi za izražanje množičnosti (*biti koga*, *česa kot mravelj* – *как муравьёв кого*; *как собак нерезанных кого*). Večje razlike med jezikoma pa so opazne pri

³⁶ Po korpusu Gigafida 2.0 za izražanje pijanosti najdemo še frazeme s sestavinami *mamba* (4 pojavitve), *dibur* in *sipa* (2 pojavitvi) ter *trot*, *čuk*, *zver* in *opica* (ena pojavitve).

³⁷ Stalna primera s *kačo*, natančneje *gozmet*, je znana v makedonščini (*nujan* (*se nanue*) *kačo smok*) in hrvaščini (*pijan kao smuk*). V hrvaščini zasledimo še primeri s *kamelo* (*pijan kao deva*), v makedonščini pa od večjih živali nastopata še *osel* in *vol* (*nujan* (*se nanue*) *kačo magare* (*vola*)).

³⁸ Primera z *bikom* je znana v hrvaščini (*zdrav kao bik*), v makedonščini srečamo podobo *slona* in *kozla* (*zdrav kao slon*; *zdrav kao prvi*), korpus Gigafida 2.0. pa z eno pojavitvijo ponuja stalno primeri s podobo *vola* (*zdrav kot vol*).

³⁹ V korpusu Gigafida 2.0 se frazeološki pomen stisjenosti in natrpanosti izraža še s frazomom *stisnjen kot živina za zakol* (ena pojavitve).

ubesedovanju trdnega spanca, zmedenosti in nervoze. Medtem ko se trdno spečega človeka v slovenščini primerja s *polhom* (*spati* (*zaspati*) *kot polh*), zmedenega z *brezglavom muho* (*letati* (*divjati*, *tekati* ipd.) *kot muha brez glave*), nervoznega pa s *psom* (*nervozen* (*živčen*) *kot pes*),⁴⁰ v ruščini te zoonime zamenjujejo podobe *svizca*, *zemeljske neverice* in *medveda*⁴¹ (*спать* (*заснуть*) *как сурок* (*суслик*); *спать как медведь в берлоге*), prav tako znanih po dolgem zimskem spanju, *podinjane mačke* (*нестись* (*бегать* ipd.) *как угорелая кошка*) in *tigra* oz. *zveri* v kletki (*метаться* (*ходить*) *как тигр* (*зверь*) *в клетке*). V nasprotju z ruščino, kjer se sitost ubeseduje z zoonimno sestavino *udav* (*сытый как удав*), slovenska stalna primera gradi na podobi *bobna* (*sit kot boben*). Medtem ko se v ruščini za ubesedovanje zaljubljenosti ter dolgočasnosti oz. zaspanosti uporabljata zoonima *mačka* (*влюбиться как кошка*) oz. *podvodni konj* (*зевать как бегемот*), v slovenščini rabo zoonimnih sestavin za izražanje teh frazeoloških pomenov potrjuje le jezikovni korpus Gigafida 2.0. Ta nam za frazeme *zaljubljen kot telček*, *zaljubljena kot dva ptička*, *zaljubljena kot golobčka*, *zaljubiti se kot trot*, *zehati kot krap*, *zehati kot lev* in *zehati kot lenivi pred ogledalom* ponuja po eno pojavitev. Stalna primera, ki v ruščini ubeseduje dolgo življenje (*жить долго как черепаха*), v slovenščini ni znana, izpričana pa je v makedonščini (*живее <долго> како желка*) in hrvaščini (*žinjeti kao kornjača*).

4 Sklep

Živalski frazemi s preslikavo zunanje podobe živali ter njenih ustaljenih, resničnih, domnevnih ali velikokrat antropomorfno pripisanih lastnosti na človeka označujejo ljudi in razkrivajo njihov značaj. Poleg tega nazorno prikazujejo človekovo vrednotenje živali v določeni skupnosti ter kakšen položaj ji ta pripisuje. Predstave o primerljivosti človeka in živali v slovenščini in ruščini so enake samo do neke mere, saj sta se ta sicer genetsko sorodna jezika razvijala na nestičnih ozemljih. K podobnim načinom izražanja situacij v frazemih so v slovenskem in ruskem kulturnem prostoru tako prispevali skupne življenjske izkušnje ter podobni logični in asociativni procesi mišljenja in videnja sveta. Primerjava med jezikoma lepo pokaže, na osnovi katerih slik je nastal isti frazeološki pomen v primerjanih jezikih, kateri frazemi so imeli enako ali podobno izhodišče in ali so bile iste lastnosti

⁴⁰ Za pomen 'zelo nervozen' je v jezikovnem korpusu Gigafida 2.0 mogoče najti še frazeme s podobami *psa na verigi*, *gonečega psa*, *rakuna v pasti*, *kobile v gorčem blevu*, *bolhe na vroči ponvi*, *ptiča*, *metulja* in *mlade ose* (vse s po eno pojavitvijo).

⁴¹ Stalno primero s sliko *medveda* s tremi pojavitvami potrjuje korpus Gigafida 2.0 (*spati kot medved*). Po korpusu se *medvedu* pridružujejo še podobe *jagnjeta* oz. *jagenjčka* (3 ponovitve), *brčka* ter *ovčke* oz. *ovčice* (s po eno pojavitvijo), od katerih sliko *jagnjeta* najdemo v makedonščini (*zasnue* (*snue*) *kako jagne*), sliko *brčka* pa v hrvaščini (*zaspati* (*spavati*) *kao brček* (*pub*)).

posamezne živali motivirajoče pri nastajanju frazemov. Ugotavljamo, da največjo skupino frazemov sestavljajo taki, ki ob identični skladenjski zgradbi gradijo na različnih podobah, ter da so živali največkrat instrumentalizirane za izražanje negativnih človeških osebnostnih in telesnih lastnosti ter značilnosti, čustev in občutenj, vedenjskih vzorcev in dejanj, kot so npr. strahopetnost, ošabnost in vzvišenost, grobost, neusmiljenost in krutost, lažnivost, lenoba, nepremišljenost, nerodnost, neumnost, počasnost, škodoželjnost, debelost, umazanost in nemarnost, jeza, nerazumevanje in sovraštvo, ljubosumje, prekomerno pitje in pijanost, namerno tajejanje in prikrivanje, osamljenost, siromaštvo, redkeje pozitivnih, npr. delavnost, marljivost, zvestoba, miroljubnost, moč, medsebojna ljubezen in razumevanje, trden spanec, dobro zdravje, zaljubljenost. Frazemi z zoonimnimi komponentami ne vzpostavljajo zavesti o živalih, ampak so živali instrumentalizirane za izražanje človeških značajev in medčloveških odnosov. Pri samem postopku ne gre zgolj za redukcijo bivanja živali na izbrane lastnosti in pomene,⁴² ampak tudi za pripis »namišljeni[h]« lastnosti, torej za antropomorfní pripis lastnosti, ki v metafori oz. frazemu učinkujejo na način, da ohranjajo središčnost človeškega bivanja, živali pa marginalizirajo in utrjujejo njihov podrejeni položaj. Taka reprezentacija pa je nujno antropocentrična.

Literatura

- Anton BAJEC idr. (ur.), 1995: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Željka FINK-ARSOVSKI, 2006: *Hrvatsko-slovenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigara.
- Janez KEBER, 1996: *Živali v prispodobah 1*. Celje: Mohorjeva družba.
- Janez KEBER, 2001: Živali v izrazih s pomenom 'pijan, pijanost, (o)piti (se)'. *Traditiones* 30/2, 73–88.
- Janez KEBER, 1998: *Živali v prispodobah 2*. Celje: Mohorjeva družba.
- Janez KEBER, 2011: *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: ZRC SAZU. Dostop 17. 4. 2021 na <https://fran.si/192/janez-keber-frazeoloski-slovar-slovenskega-jezika>
- Vida JESENŠEK, 2000: Protistava nemške in slovenske frazeologije – fenomen konvergentnosti. *Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije 2*. Ur. Inka Štrukelj. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 236–247.
- Nataša JAKOP, 2003: Pragmatični frazemi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. *Jezikoslovni zapiski* 9/2, 111–127.
- Jezikovni korpus Gigafida 2.0*. Dostop 17. 4. 2021 na <https://www.rtvbn.com/3822178/razlog-zasto-se-kaze-pije-kao-smuk>

⁴² Več o tem glej pri Vičar (2013: 35–37). Po Stramljič Breznik (2020: 251) z vidika metode kritične diskurzivne analize, ki se v povezavi z animalistično etično teorijo osredinja na odnose moči, prevlade in neenakosti, o smrti živali pa razpravlja v povezavi z moralno vrednostjo človeškega in živalskega življenja (Vičar 2011: 510), postaja v zadnjih desetletjih intenzivno raziskovanje povezav med jezikom, močjo in zatiranjem živali tudi v slovenskem prostoru.

- Erika KRŽIŠNIK, 2005: Frazeologija v luči kulture. *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (41. SSJLK). Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 67–80.
- Erika KRŽIŠNIK, 2008: Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot. *Jezik in slovnost* 53/1, 33–47.
- Mihaela KOLETNIK, 2019: Primerjalni narečni živalski frazemi na stičišču kultur. (V tisku.)
- Mihaela KOLETNIK, 2020: Značilnosti živali in njihove vloge v narečnih živalskih frazemih. *Pojmovanja živalskih smrti: antropocentrižem in (ne)možne subjektivitete*. Ur. Branislava Vičar. Koper: Znanstvenoraziskovalno središče, Annales ZRS. 269–285.
- Mihaela KOLETNIK, Gjoko NIKOLOVSKI, 2020: Primerjalni frazemi z zoonimnimi sestavinami v prekmurskem narečju in makedonščini. *Slavia Centralis* 13/2, 83–99.
- Saša POKLAČ, 2004: Nekaj teoretičnih izhodišč o narečni frazeologiji in narečnih frazemih. *Jezikoslovni zapiski* 10/2, 137–145.
- Elena SAVELIEVA, 2004: Frazemi s pomenom 'piti' in 'biti pijan' v slovenskem in ruskem jeziku. *Jezikoslovni zapiski* 10/1, 93–106.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* 2. Dostopno 17. 4. 2021 na <http://www.sskj2.si/>
- Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2020: Preplet rabe glagolov s pomenom 'prenehati živeti' za ljudi in živali. *Pojmovanja živalskih smrti: antropocentrižem in (ne)možne subjektivitete*. Ur. Branislava Vičar. Koper: Znanstvenoraziskovalno središče, Annales ZRS. 251–267.
- Вероника ТЕЛИЯ, 1996: *Русская фразеология*. Москва: Языки славянской культуры.
- Вероника ТЕЛИЯ, 2006: *Фразеологический словарь русского языка*. Москва: АСТ Пресс.
- Branislava VIČAR, 2011: Moralna vrednost živali v diskurzu biotske raznovrstnosti. *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Ur. Simona Kranjc. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. (Obdobja, 30.) 509–514.
- Branislava VIČAR, 2013: »Si kdaj videl svobodnega konja?« Filozofski kontekst animalistične etike v poeziji Jureta Detele in Miklavža Komelja. *Etika v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ur. Aleksander Bjelčevič. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 35–45. Dostopno 17. 4. 2021 na http://www.centerslo.net/files/file/ssjlk/49_SJLK/vicar.pdf

Comparative Idioms with Animal Components in Standard Slovene and Russian

Our analysis focuses on comparative idioms that use the names of animals. Standard Slovene idioms are compared to idioms in the closely related Russian language. We used a dictionary of comparative idioms (Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema (Fink Arsovski, 2006; Slovenian part E. Kržišnik)) and a Russian Phraseology Dictionary (Фразеологический словарь русского языка (Телия, 2006)), and defined the similarities and differences between them. We separated the idioms into four groups, taking meaning, motivation and form into consideration: (1) Idioms which are identical in Standard Slovene and Russian on the levels of meaning, motivation (image) and form (for example, trmasti kot osel (mula) – упрямый как осёл 'very stubborn'); (2) Idioms which are identical in Standard Slovene and Russian on the levels of meaning and motivation, but differ on the level of form (for example, biti (živeti) kot dva golobčka – жить как голубь с голубкой 'to live in mutual understanding and love'); (3) Idioms which have identical meaning and form in Standard Slovene and Russian, but are different in imagery (for example, pijan kot krava (žolna, muha, [božja] mavra, živina) – пьян как змий 'very drunk'); (4) Idioms which are identical in meaning in Standard Slovene and Russian, but differ at the levels of motivation and form (for example, držati (počutiti) se kot polit cucek – как в воду опущенный, как прибитый (пришибленный) [быть, чувствовать себя itd.] 'fearful, scared'). By comparing Slovenian and Russian Standard idioms we demonstrate which images generate the same idiomatic meaning, and discuss whether the same established, real, alleged, and anthropomorphically ascribed characteristics of individual animals have influenced the process of creating these idioms.

We found that the largest group consists of idioms with identical syntactic structure but different imagery, and that animals are most often instrumentalised to express negative human personal and physical characteristics, emotions and feelings, behavioural patterns and actions, such as cowardice, laziness, stupidity, obesity, anger, hatred, excessive drinking, loneliness and poverty. Animal images are used less frequently to express positive human characteristics, such as diligence, loyalty, strength, mutual love and understanding, and infatuation. Because of social and cultural differences, idioms may cause difficulty for non-native speaking readers, and limit such readers' communicative abilities.